

Marte Germaine Christensen (Meriteuil) og Ivar Furre Aam (Valmont) i «Kvartett» av Heiner Müller, regi: Ilene Sørbøe. Centralteatret. Foto: Ida Goytil

Forførelsens tomhet

Det å forføre, bedra og lure kan sees som en kunst. Men det moralske spøkelset ligger langt dyperes i en lavbudsjettproduksjon av Heiner Müllers «Kvartett», der moralen fremstilles med enkle virkemidler i spennet mellom en tidstypisk, barokt datert ramme og fremtidig dystopi.

Tekst:
Lars Elton

Den overrådsige barokkjolen er det første du ser idet skuespiller Marte Germaine Christensen entrer scenen i Centralteatrets vakre skuespillerfoajé. Dernest ser du brystene hennes. Det skyldes at publikum sitter oppe på balkongen som omkranser det intime scenerommet. Derfra ser vi – bokstavelig talt – ned på de to skuespillerne, og da blir Meriteuils dype utringning en sentral del av spillet. For dette dreier seg om forføringens kunst, og da er den slags attributter betydningsfulle. I motsetning til medskuespiller Ivar Furre Aam viser hun en del hud, og etter hvert legger vi også merke til svetten og pusten som hever og senker brystet hennes. Her blir det hett.

KVARTETT

Av Heiner Müller

Regi: Ilene Sørbøe

Skuespillerfoajéen i Centralteatret/Oslo Nye, Oslo

Privat produksjon, premiere 3. august 2019, spilles til og med 14. august

Populær erotikk

Scenen er satt for Heiner Müllers adapsjon av Pierre Choderlos de Laclos' klassiske brevroman *Les Liaisons dangereuses* (1782). Den er bedre kjent som *Farlige forbindelser* fra Stephen Frears' film med Glenn Close og John Malkovich anno 1988. Filmatiseringen av Christopher Hamptons skuespill hadde premiere åtte år etter at Heiner Müller (1929–1995) skrev sin versjon i 1980. De to er ikke de eneste som har vært fascinert av hovedverket til Laclos (1741–1803).

Blant mange adapsjoner av den erotiske teksten er den franske filmversjonen verdt å nevne, i Roger Vadims regi. Han er kjent for dampende hete filmer som *...og Gud skapte kvinnen* (1956), som gjorde Brigitte Bardot verdensberømt, og *Barbarella* (1968). I 1959-produksjonen av *Les Liaisons dangereuses* var det Jeanne Moreau, en annen, legendarisk skuespiller, som ble verdensberømt. Vadims filmatisering ble tidenes kassasukse i Frankrike, og den ble utsatt for sensur i de fleste land den ble vist.

I Ilene Sørbøes regi er ikke Heiner Müllers versjon like erotisk utfordrende som andre versjoner av Laclos' roman. Så ligger da også Müllers interesse i de moralske implikasjonene, i spillet mellom kvinne og mann, og i det dype (for-)fallet den overflatiske forførelsen leder til. Ved å spille så å si uten andre rekvizitter enn de barokke kostymene, noen parykker og en stabil plastkanner (for å peke på den enkle sceneinstruksens andre del: «Tid/rom Salong før den franske revolusjon/ bunker etter den tredje verdenskrig») ligger vekten på teksten og det intime samspillet mellom skuespillerne. Der er det dessverre kvalitetsforskjell i Christensens favor. Det tar tid for Aam er like sterkt til stede. Det skal tas høyde for at dette var premieren og at prøvetiden har vært kort, men hverken hans tilstedeværelse eller diksjon fyller det akustisk krevende scenerommet. Men han kommer sterker etter hvert, og mot slutten er de to skuespillerne blitt likeverdige partnere. I den avsluttende døds scenen er Aams fremstilling av Meriteuil (skuespillerne skifter roller flere ganger) helt på høyden.

Forførelsens kunst

For noen år siden kom *Spillet* (Cappelen 2006) på markedet, en bok som beskrev oppskriften på hvordan menn skulle få flest mulig kvinner til sengs. Læremesteren Neil Strauss ble kalt «forførelsesartist», og det kunstneriske aspektet ved å være en «pick-up-artist» overskygget de moralske spørsmålene en slik praksis stiller. Erfaringen boken blottstiller er at begjæret etter seksuell tilfredsstillelse var så stort at forførelsens spill overskygget kjærligheten. Den samme erfaringen ligger hos Laclos.

Heiner Müllers interesse for Laclos' tekst kan oppsummeres slik: Når spillet rundt forførelsen blir viktigere enn måloppnåelse og vedlikehold av kjærligheten mister man meningen med livet. Müller understreker dette med en tekst som preges av korthugde setninger. Stilen er nærmest stakkato, og den inviterer til en klinisk fremstilling uten store følelsesutbrudd. Slik er det ikke i Centralteatrets vakre skuespillerfoajé. Her er det tidvis et frislipp av følelser. Den fysiske utageringen går aldri over streken (Sørbøe har forstått at det er mer pirrende å antydne enn å vise), men de vokale følelsesutbruddene oppleves overdrevne og unødvendige. Jeg mener oppsetningen ville tjent på en mer behersket, kontrollert form.

Lavbudsjett

Når det er sagt skal det bemerkes at dette er en lavbudsjettproduksjon med kort prøvetid og vanskelige rammebetingelser. Budsjettet består av en kulturrådsbevilging på kroner 100 000. Med kun 25 publikums plasser og ti spillere er billettinntektene svært lave. Og når markedsføringen begrenses til private oppslag på Facebook og en beskjedent plassert vignett på Oslo Nyes nettsider (forestillingen står ikke i avisenes teaterspalte), er bare det at det er blitt premiere en kraftprestasjon.

Dette er ikke første gang Ilene Sørbøe og Ivar Furre Aam har gjort noe slikt. I fjor satte de to opp *Konstellasjoner* av Nick Payne, et kammerdrama der han spilte mot skuespiller Ane Ulimoen Øverli. Da hadde de ingen beviling i det hele tatt, denne gangen har de fått en liten sum. I år som i fjor er det Aam som har tatt initiativ. Han er utdannet fra Scenekunstkademiet i Fredrikstad og Teaterhøgskolen i Stockholm, mens hun er mest kjent som teateranmelder i Norks Shakespearetidsskrift og Morgenbladet.

Spesial atmosfære

Tidligere i år ble Sørbøe ansatt som dramaturg på Oslo Nye. Det var gjennom denne jobben at hun oppdaget det spesielle rommet i Centralteatrets bakgård. Skuespillerfoajéen får røtter tilbake til 1802, og er antagelig det eldste, eksisterende teaterrommet i Oslo, og ikke i Norge. Rommets spesielle karakter passer godt til den barokke atmosfæren i Heiner Müllers *Kvartett*. Garderobeavluken har glasspartier over dørene, og disse lysettes med skiftende farger slik at rommet lett assosieres med et bordell.

Det lille kompaniet skal ha all ære for å trekke Heiner Müller frem i lyset. Han har ikke vært spilt så mye i Norge som han fortjener, gitt hans sentrale posisjon i tysk og internasjonalt teater. Han ble lenge regnet som Bertolt Brechts arvtager, og han fikk ænansvaret for Brechts teater Berliner Ensemble like før han døde i 1995. Müller regnes blant det postmoderne teaterets sentrale dramatikere og dramaturger, og hans åpne strukturer og «sampling»-teknikk er blitt skolelærende. Han anså andres tekster som råmateriale, og brukte klassiske tekster fra Aischylos til Shakespeare i sine egne adapsjoner. *Kvartett* er et godt eksempel på hans tett sammenvevde, meningsbærende tekster der ulike lag kolliderer i et tekstdrevet teaterunivers. Ved å la teksten spille hovedrollen viser regissør Ilene Sørbøe at hun har forstått Heiner Müllers intensjon. Det har resultert i en drivende intens forestilling som fortjener et større publikum enn det vil få i disse rammene.

KUNSTNERSKAPSTØTTEN

- Vi gjør vår jobb, men norsk kulturpolitikk har ikke gjort sin

I dag finnes det ingen løsninger for langsiktig, profesjonell scenekunst utenfor institusjonene, sier Martin Flack fra winter guests. Winter guests har i disse dager suksess på Paris Opéra Ballet, men etter at de mistet Kunstnerskapsstøtten i 2019, har kompaniet blitt drevet på intern dugnad. Og nå har de nok en gang fått avslag fra Kulturrådet. Torsdag møtte Martin Flack, sammen med Morten Traavik fra traavik.info og Hege Knarvik Sande fra Danse- og teatersentrum, Venstre-politikker Grunde Almeland på Stortinget. Han etterlyste konkrete forslag om hvordan en fremtidig støtteordning skal være.

ANMELDELSE

Cri de cœur / Cry of heart / Hjerterkrik - en scenekunstnerisk bragd og begivenhet

(Paris): Alan Lucien Øyens bestillingsverk for Palais Garnier og Paris Opéra Ballet – i byen hvor balletten ble etablert som kunstform i 1661 – er en milepæl for norsk dansekunst.

DEBATT

Den mest ærlige teksten jeg har skrevet på lenge

Markeds- og Kommunikasjonsansvarlig på Roskedal teater, Pia Martine Faubry Rosenkilde svarer på Espen Klouman Hoiners «Den mest realistiske teksten jeg har skrevet på lenge» (30. august).

ANMELDELSE

I ring rundt ubesvarte spørsmål

«Nåkyttötön kansa – Det usynlige folket» går i bane rundt seg selv og ender opp som den starter; spørrende om hva det vil si å være kvensk i dag.

DEBATT

Ibser på scenen: Hvor langt kan en regissør fjerne seg fra dikterens opprinnelige tekst?

Spør Arvid Nærø, etter å ha sett «Et dukkehjem» på Det kongelige teater i København og «John Gabriel Borkman» på Nationaltheatret i Oslo.

ANMELDELSE

Eggpiseren Epps frykt for avvik

I en tid da despoter har full propagandakontroll over informasjonsflyten, blir historien om Axel Jensens science fiction-figur Epp engasjerende relevant.

ANMELDELSE

Kunstnerskapsstøtte-ordningen er sprenget

Danse- og teatersentrum arbeider nå overfor Stortinget for å få på plass en ordning som skal ivareta de etablerte kompaniene, sier direktør Hege Knarvik Sande. Idag er det avtalt møte med Venstre og Senterpartiet.

ANMELDELSE

Dansekonsert i høyspenn

«Into The Open» er en energisk konsert der dans og rock forenes i en kroppslig opplevelse, og der publikum inviteres til å danse og nyte øyeblikket.

ANMELDELSE

Komedien «Markens grøde»

(Trondheim): På Trøndelag Teater blir Knut Hamsun sin egen, og mest sannsynlig motvillige, kritiker. For i Verk produksjoners «Markens grøde» blir Hamsuns sympatier og antipatier snudd om på. Resultatet blir en gjennomtenkt og god forestilling om et ikonisk verk av en problematisk forfatter.

KUNSTNERSKAPSTØTTEN

Susie Wang: Forskjellen mellom ett og to år i spareblussmodus er lik den mellom katagell og katatrofe

– Det lages for tida mer og bedre scenekunst i Norge enn noensinne, både på institusjonen og i det frie feltet. De sosiale og økonomiske forholdene er imidlertid som natt og dag. Tida er overmoden for en kulturpolitikk som anerkjenner det frie feltet som en bevillende del av norsk scenekunst, sier Trine Falch i Susie Wang.

KUNSTNERSKAPSTØTTEN

Goksøy & Martens: Respektløs og absurd

– At de statlige driftsmidlene forsvinner idet vi er i ferd med å gjennomføre våre viktigste verk oppleves som respektløs og absurd. Det framstår som dårlig forvaltning av betydelige investeringer, sier Toril Goksøy og Camilla Martens. Etter avslaget på Kunstnerskapsstøtte må Goksøy & Martens som opp produsenten og arbeidslokalene, og frykter at flere norske og internasjonale samarbeids- og gjestespillavtaler ryker.

KUNSTNERSKAPSTØTTEN

Transiteatret-Bergen: Vi rammes brutalt

– Det vil ikke være mulig å drive Transiteatret-Bergen uten Kunstnerskapsstøtten eller tilsvarende støtte. Bortfalt har allerede ført til en akutt krise i forhold til aktivitetene de kommende sesongene, sier daglig leder Tor Christian Bleikli. Han forteller at kompaniet mottok Kunstnerskapsstøtte første gang i 2020, etter 19 (!!) års sammenhengende arbeid.

ANMELDELSE

Feministisk svart metall

Svartmetall og kvinnefrigjøring er en effektiv mik.

ANMELDELSE

Spacet dans, begjærboost og truede neshorn

Forestillingene turnénettverket Aerowaves presenterte på Dansens hus, inneholder alt fra samtidsdansens fremmedgjort, til boost av begjær, til en dans for truede neshorn.